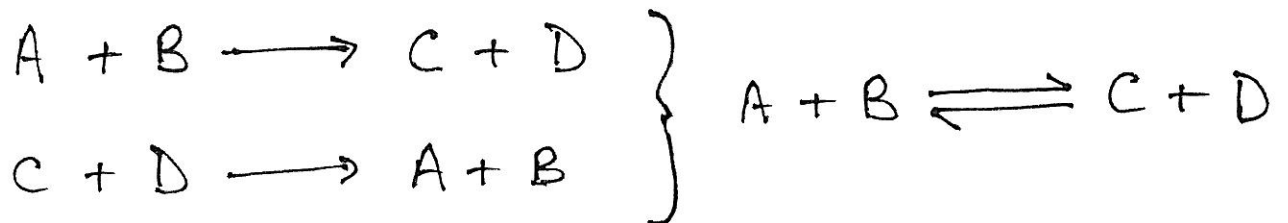

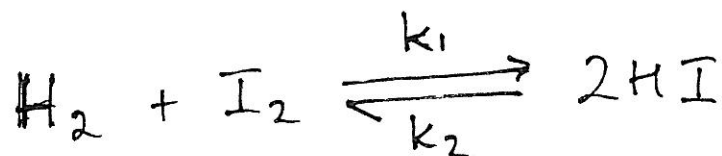
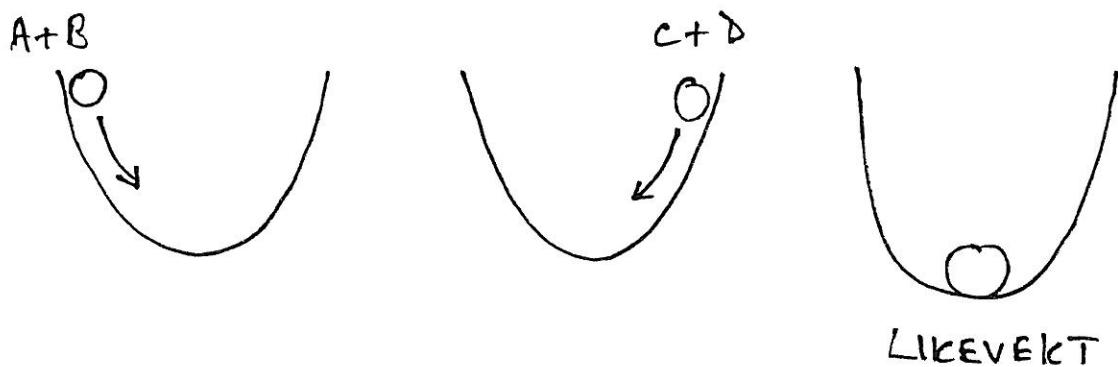
KAP 7 : KJEMISK LIKEVEKT

Reaksjoner kan gå i begge retninger

Kalles for reversible reaksjoner

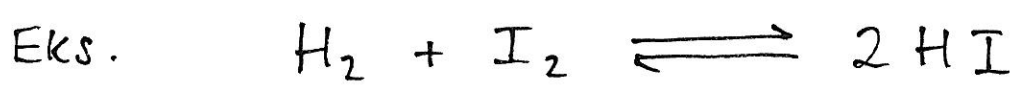
Etter en visst tid vil reaksjonene gå like fort begge veier $\Rightarrow$ LIKEVEKT

Ved likevekt: $k_1[H_2][I_2] = k_2[HI][HI]$

$$\text{dvs. } \frac{k_1}{k_2} = K = \frac{[HI]^2}{[H_2][I_2]} \leftarrow \text{eksponent} = 2 !$$

↑
LIKEVEKSTKONSTANTEN

0,1 mol HI tilsatt et tomt kar på 1 liter
 Ved likevekt, ved T_1 , er det 0,01 mol H_2 i karet.

Hva er $[HI]$ og $[I_2]$ ved likevekt?

Ved start		Ved likevekt
0,1 mol HI	x mol HI spaltes →	? mol HI
0 mol H_2		0,01 mol H_2
0 mol I_2		? mol I_2

1 mol H_2 + 1 mol I_2 gir 2 mol HI

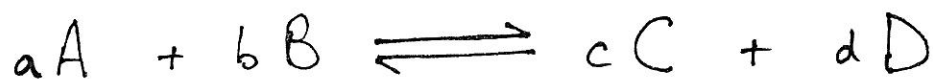
⇒ ved likevekt $[H_2] = [I_2] = 0,01 \text{ mol/l}$

⇒ mol HI = $0,1 - (2 \times 0,01) = 0,08 \text{ mol}$

⇒ $[HI] = \underline{0,08 \text{ mol/l}}$

Finne likevekt konstanten ved T_1

$$K = \frac{[HI]^2}{[H_2][I_2]} = \frac{(0,08)^2}{0,01 \times 0,01} = \underline{64} \quad (\text{ved } T_1)$$

Guldberg Waages Lov (massevirkningslov)

$$K = \frac{[C]^c \cdot [D]^d}{[A]^a \cdot [B]^b}$$

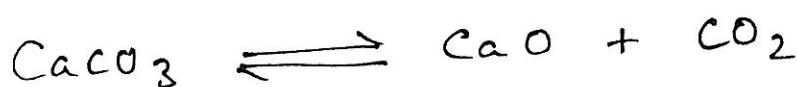
← produktene i telleren

← reagentene i nevneren

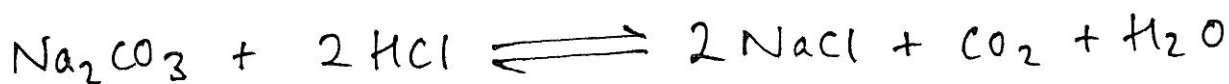
Husk

$$[\text{fast stoff}] = 1$$

$$[H_2O] = 1 \text{ for vannløsninger}$$

$$K = [CO_2]$$

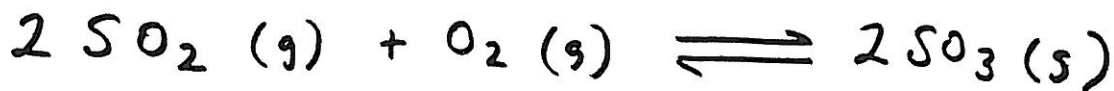
$$K = \frac{[NaCl]^2 [CO_2]}{[HCl]^2 [Na_2CO_3]}$$

$$[CO_2] = \text{partial trykk } P_{CO_2}$$

ikke pensum

Gitt likevekt ligning:

4

- a) Skriv uttrykket for likevektskonstanten
- b) Vi slipper SO_3 inn i en tom beholder, volum 1 liter
Ved likevekt er det 0.1 mol O_2 i karet.
Hvor mye SO_3 ble ført inn i beholderen?
 $K = 100$ for temperaturen i experimentet.

SVAR

a)
$$K = \frac{[\text{SO}_3]^2}{[\text{SO}_2]^2 [\text{O}_2]}$$

b)	Ved start		Ved likevekt
	0 mol SO_2	$\xrightarrow{\text{0.1 mol O}_2 \text{ blir dannet.}}$	? mol SO_2
	0 mol O_2		0.1 mol O_2
	x mol SO_3		? mol SO_3
		V = 1 liter	

fra ligningen, ved likevekt $[\text{SO}_2] = 2 \cdot [\text{O}_2] = 0.2 \text{ mol/l}$

For å få dannet 0.1 mol O_2 må 0.2 mol SO_3 ha blitt spaltet

$$K = \frac{[\text{SO}_3]^2}{[\text{SO}_2]^2 [\text{O}_2]}$$

$$\Rightarrow [\text{SO}_3] = (x - 0.2) \text{ mol/l}$$

$$\Rightarrow 100 = \frac{(x - 0.2)^2}{(0.2)^2 (0.1)}$$

$$\Rightarrow (x - 0.2)^2 = (0.2)^2 (0.1) \cdot 100 = 0.4$$

$$x = \sqrt{0.4} + 0.2 = \underline{\underline{0.83}} \text{ mol SO}_3 \text{ i karet}$$

- c) Analyser viser ved likevekt at beholderen inneholder like mange mol SO_2 og SO_3 . Hva er konsentrasjonen av O_2 i blandingen?

Svar

$$[\text{SO}_2] = [\text{SO}_3]$$

$$K = \frac{[\text{SO}_3]^2}{[\text{SO}_2]^2 [\text{O}_2]}$$

$$\Rightarrow K = \frac{1}{[\text{O}_2]} = 100 \quad \text{ved } T_1$$

$$\Rightarrow [\text{O}_2] = \frac{1}{100} = 0.01 \text{ mol/l}$$

$$K = \frac{[\text{NH}_3]^2}{[\text{N}_2] \cdot [\text{H}_2]^3}$$

Vi blander N_2 og H_2 i forholdet 1 : 3
i et kar med volum 1 liter

Ved $T = 300^\circ\text{C}$, er det 0.15 mol NH_3 i
likevekts blanding. $K = 20$ ved 300°C

Hva er $[\text{N}_2]$ og $[\text{H}_2]$ ved likevekt?

SVAR

	Ved start		ved likevekt
	n mol N_2		? mol N_2
	3n mol H_2	$\xrightarrow{0.15 \text{ mol } \text{NH}_3 \text{ blir dannet}}$	? mol H_2
	0 mol NH_3	(V = 1 liter)	0.15 mol NH_3

For å lage 0.15 mol NH_3 må vi ha brukt 0.075 mol N_2
for å lage 0.15 mol NH_3 må vi ha brukt 0.075×3
 $= 0.225$ mol H_2

$$\Rightarrow \text{Ved likevekt } [\text{N}_2] = (n - 0.075) \text{ mol/l}$$

$$[\text{H}_2] = (3n - 0.225) \text{ mol/l}$$

$$\Rightarrow K = 20 = \frac{(0.15)^2}{(n - 0.075) \cdot (3n - 0.225)^3}$$

$$\Rightarrow (n - 0.075)(n - 0.075)^3 \cdot 3^3 = \frac{0.15^2}{20}$$

$$\Rightarrow n = \sqrt[4]{\frac{0.15^2}{20 \cdot 3^3}} + 0.075 = \underline{0.155}$$

Husk:

Vol = 1 liter

$\Rightarrow$ Doesn't get
written in K
equation

Det ble ført inn 0.155 mol N_2 og 0.465 mol H_2

Ved likevekt: $[\text{NH}_3] = 0.15 \text{ mol/l}$

$$[\text{N}_2] = 0.155 - 0.075 = 0.08 \text{ mol/l}$$

$$[\text{H}_2] = 3 \times 0.08 = 0.24 \text{ mol/l}$$

Masseprosent NH_3 ved likevekt ?

$$\begin{aligned} \text{Totale massen} &= \text{Mass}_{\text{NH}_3} + \text{Mass}_{\text{N}_2} + \text{Mass}_{\text{H}_2} \\ &= (0.15 \times 17) + (0.08 \times 28) + (0.24 \times 2) \\ &= 5.27 \text{ g/l} \end{aligned}$$

Av dette er $0.15 \times 17 \text{ g NH}_3$

$$\begin{aligned} \Rightarrow \text{Masseprosent NH}_3 &= \frac{0.15 \times 17}{5.27} \times 100 \\ &= \underline{\underline{48}} \end{aligned}$$

Kontroll

$$\begin{aligned} K &= \frac{[\text{NH}_3]^2}{[\text{N}_2][\text{H}_2]^3} = \frac{0.15^2}{0.08 \times 0.24^3} \\ &= 20.03 \end{aligned}$$

og K var gitt som 20 !

Noen ganger får du: $ax^2 + bx + c = 0$

$$\Rightarrow x = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a} \quad \text{eller bruk kalkulator}$$

Løsning for annengradslikning

Hvor ligger likevekten?

$$K = \frac{[HI]^2}{[H_2][I_2]}$$

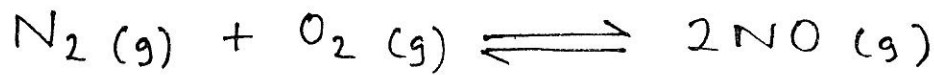
$K \ll 1$ reaksjonen mest til venstre

$K \gg 1$ reaksjonen mest til høyre

$K = 0,1 - 10$ mye av alle stoffene

Eks

$$K = 1,32 \times 10^{-4} \text{ ved } 1500^\circ \text{C}$$

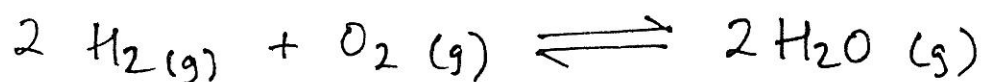
$$= \frac{[\text{NO}]^2}{[\text{N}_2][\text{O}_2]}$$

Siden $K \ll 1$ må telleren være liten og nevneren stor

$\Rightarrow$ $[\text{NO}]$ er liten i forhold til $[\text{O}_2]$ og $[\text{N}_2]$

$\Rightarrow$ Likevekten er forskjøvet mot venstre

Eks

$$K = 2,0 \times 10^{81}$$

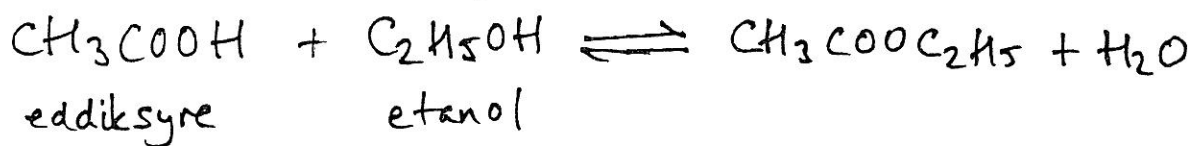
$$K_c = \frac{[\text{H}_2\text{O}]^2}{[\text{H}_2]^2 [\text{O}_2]}$$

← telleren stor
← nevneren liten
nesten 0

$\Rightarrow$ Likevekten er fullstendig

forskjøvet over til høyre

Eks

$$K = 4 \text{ ved } 25^\circ\text{C}$$

$$K = \frac{[\text{CH}_3\text{COOC}_2\text{H}_5][\text{H}_2\text{O}]}{[\text{CH}_3\text{COOH}][\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}]}$$

Telleren og nevneren må være i samme størrelsesorden

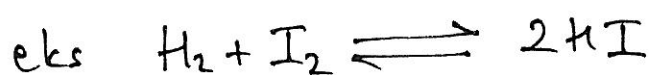
Eks. $[\text{CH}_3\text{COOC}_2\text{H}_5] = [\text{H}_2\text{O}] = 2/3$

$$[\text{CH}_3\text{COOH}] = [\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}] = 1/3$$

Er systemet i likevekt?

1. Beregn konsentrasjoner av alle komponenter
2. Finn Q - beregnes på samme måte som K

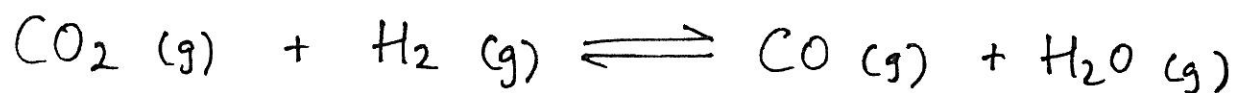
$$Q = \frac{[\text{HI}]^2}{[\text{H}_2][\text{I}_2]}$$

3. Vurder Q vs K

$Q = K$ Likevekt

$Q < K$ Reaksjonen for mye til venstre

$Q > K$ Reaksjonen for mye til høyre

Vi har 0,02 mol CO

0,02 mol H₂O

0,2 mol CO₂

0,2 mol H₂

ved 600°C

$$K = 0,043$$

- Er systemet i likevekt?
- Vil reaksjonen gå mot høyre eller venstre?
- Finn likevekstkonsentrasjonene, gitt at Vol = 1 liter

SVAR

$$\begin{aligned} \text{a) } Q &= \frac{[\text{CO}][\text{H}_2\text{O}]}{[\text{CO}_2][\text{H}_2]} = \frac{(0,02/\text{V}) \times (0,02/\text{V})}{(0,2/\text{V}) \times (0,2/\text{V})} \\ &= 0,01 \end{aligned}$$

$Q \neq K$ Systemet er ikke i likevekt

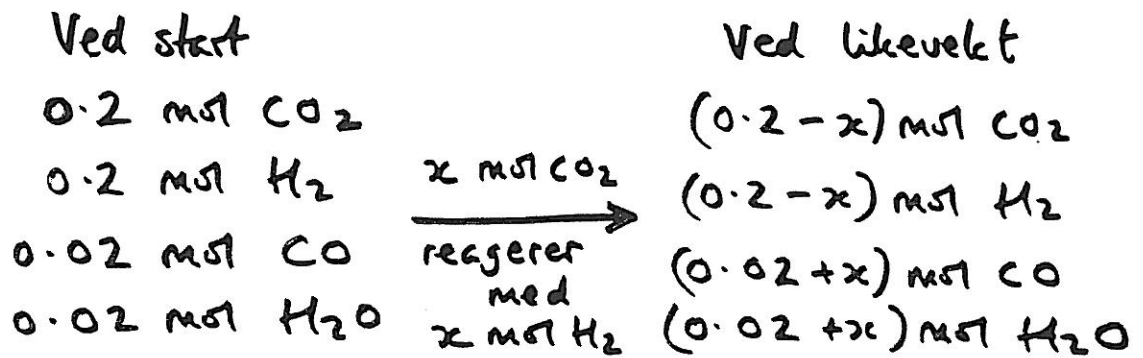
b) $Q < K \Rightarrow$ For lite CO og H₂O

$\Rightarrow$ Reaksjonen vil gå mot høyre

Derfor:

12

c) x mol CO må ha blitt dannet for å oppnå likevekt

Ved likevekt

$$K = 0.043 = \frac{[\text{CO}][\text{H}_2\text{O}]}{[\text{CO}_2][\text{H}_2]}$$
$$= \frac{(0.02 + x)(0.02 + x)}{(0.2 - x)(0.2 - x)}$$
$$= \frac{(0.02 + x)^2}{(0.2 - x)^2}$$

$$\Rightarrow \sqrt{0.043} = \frac{0.02 + x}{0.2 - x}$$

$$\Rightarrow (0.2 \times \sqrt{0.043}) - x\sqrt{0.043} = 0.02 + x$$

$$\Rightarrow x = \frac{0.2 \times \sqrt{0.043} - 0.02}{1 + \sqrt{0.043}} = \underline{\underline{0.018}}$$

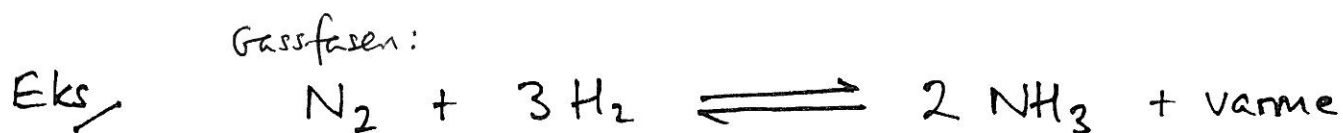
$$\Rightarrow \text{Ved likevekt } [\text{CO}_2] = [\text{H}_2] = 0.2 - 0.018$$
$$= 0.182 \text{ mol/l}$$

$$[\text{CO}] = [\text{H}_2\text{O}] = 0.02 + 0.018$$
$$= 0.038 \text{ mol/l}$$

Kontroll: $\frac{[\text{CO}][\text{H}_2\text{O}]}{[\text{CO}_2][\text{H}_2]} = \frac{0.038 \times 0.038}{0.182 \times 0.182} = \underline{\underline{0.044}}$

Le Chatelier's Prinsipp

Et system i likevekt utsatt for en forandring vil flytte i den retning som virker mot forandringen

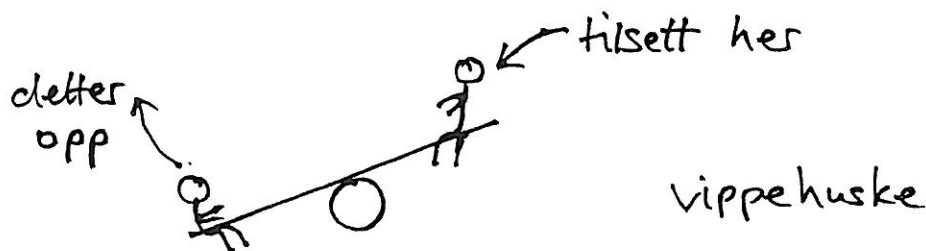

$$K = \frac{[\text{NH}_3]^2}{[\text{N}_2][\text{H}_2]^3}$$

Ved likevekt:

Tilsett mer NH_3 - reaksjonen går mot ~~høyre~~ ^{venstre}

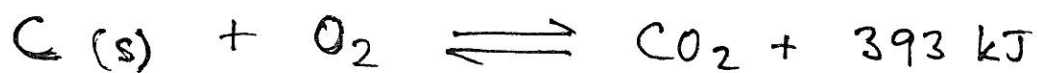
Fjern NH_3 - reaksjonen går mot ~~venstre~~ høyre

Øk trykket: 4 molekylar til venstre blir til 2 molekylar

⇒ Reaksjonen går mot høyre

Øk temperaturen: Reaksjonen går i den kaldere retningen, mot venstre.

Øker andelen av CO_2 med økende T og P

SVAR

Øk T — reaksjonen motvirker dette, går mot venstre

Øk P — ingen påvirkning

— like mange gass molekyler på begge sider

KATALYSATOR

Det får en reaksjon til å gå hurtigere uten at stoffet selv blir brukt opp

Men en katalysator endrer ikke likevekten

Eksempler

Industri — NH_3 , H_2SO_4 , polyetylen osv.

Kroppen — Enzymer

Miljø — KFKer bryter ned ozonlaget
katalytisk